

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Η ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Ενότητα: 3^η

Ελένη Περδικούρη

Τμήμα Φιλοσοφίας

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά **ΠΠ**
μαθήματα

Πώς τίθεται το πρόβλημα του ορισμού στον Μένωνα του Πλάτωνα

Ερώτηση του Μένωνα στον Σωκράτη:

Μπορεί να διδαχθεί η αρετή; 71 b: Κεντρική διάκριση μεταξύ του «τί ἔστι» και τοῦ «ὅποιον (ἔστι)», δηλαδή διάκριση μεταξύ του τι είναι ένα πράγμα –ερώτημα που αποσκοπεί στην ανεύρεση της ουσίας του- και των ιδιοτήτων του πράγματος. Το ερώτημα περί του «τί είναι» ένα πράγμα είναι από την άποψη της γνώσης πρότερο του ερωτήματος «ποιες οι ιδιότητες» του πράγματος.

Διάκριση που αφορά επίσης το κατά πόσον κάνω μόνος μου έρευνα ή όχι. Αυτό σημαίνει ότι για να απαντήσουμε στο ερώτημα αν η αρετή διδάσκεται ή όχι, πρέπει πρώτα να «δούμε» μόνοι μας τι είναι η αρετή.

Σε τι συνίσταται ο ορισμός;

A. Πρώτος ορισμός της αρετής: περιπτωσιολογία, δηλαδή απαρίθμηση περιπτώσεων αρετής (71 e-72 c).

Ερώτημα: Ποιο είναι το κοινό στοιχείο όλων αυτών των περιπτώσεων;

Πρόβλημα: Αρκεί το κοινό στοιχείο, ή χρειαζόμαστε ένα στοιχείο ενοποιητικό ή ταυτοποιητικό;

Αντιπαράθεση (72 c-d): από τη μια οι αρετές είναι «πολλές και παντοδαπές», από την άλλη «ἐν εἶδος ταῦτόν ἅπασαι ἔχουσιν δι' ὃ εἰσὶν ἀρεταί». Το στοιχείο αυτό (δι' ὃ) συνιστά αιτία, εξήγηση, δηλαδή την αιτιολόγηση του ότι οι αρετές είναι αρετές.

Β. Δεύτερος ορισμός της αρετής: η αρετή είναι η ικανότητα της εξουσίας (73 d-e).

Πρόβλημα: Πάλι δεν είναι εφαρμόσιμος σε όλες τις περιπτώσεις αρετής. Για να το πούμε αλλιώς, αυτός ο ορισμός δεν είναι ενοποιητικός, επειδή δεν μπορεί να μας οδηγήσει από τα πολλά (πολλές και ποικίλες περιπτώσεις αρετής) στο ένα (ενιαίος ορισμός που να αρμόζει σε όλες τις περιπτώσεις, παρά τις επιμέρους διαφορές).

Ανακεφαλαίωση: Διπλή κίνηση του ορισμού (α) από τα πολλά στο ένα και (β) από την πολυμορφία στην ταυτότητα.

Παραδείγματα ορισμών:

1. Πρώτος ορισμός του σχήματος: Σχήμα είναι ό,τι διαθέτει χρώμα.

Πρόβλημα: ορίζω κάτι που δεν είναι ικανοποιητικά προσδιορισμένο, με κάτι εξίσου μη ικανοποιητικά προσδιορισμένο.

2. Δεύτερος ορισμός του σχήματος: Σχήμα είναι το πέρας του στερεού.

3. Ορισμός του χρώματος: Το χρώμα συνίσταται σε «απορροή σχημάτων ταιριαστού μεγέθους, που γίνεται ορατή και αντιληπτή».

Ο Σωκράτης, σε αντίθεση με τον Μένωνα, θεωρεί ότι ο δεύτερος ορισμός του σχήματος είναι καλύτερος από αυτόν του χρώματος.

Γ. Τρίτος ορισμός της αρετής: Η επιθυμία απόκτησης του καλού

Πορεία από: τα μέρη στο όλον

τα πολλά στο ένα

Διόρθωση του Σωκράτη: Η αρετή συνίσταται στην ικανότητα απόκτησης του καλού, άρα, όλοι το επιθυμούν, ωστόσο ενάρετος είναι μόνο αυτός που είναι ικανός να το αποκτήσει.

Πρόβλημα: Πώς ορίζουμε το καλό; (78 d) Ο ορισμός οφείλει να είναι και αξιολογικός, όχι μόνο περιγραφικός.

Δ. Επάνοδος στο πρόβλημα της πολλαπλότητας και της ενότητας ως προβλήματος μερισμού (78 e-79 a): Πώς περνάμε από ένα «μέρος» της αρετής στην ίδια την αρετή (79 c-d);

Ε. Ανακεφαλαίωση: Η γνώση του «τί ἔστι» ένα πράγμα χ ισοδυναμεί με την γνώση του ορισμού του χ. Ορισμός: ἀναγωγή των πολλών στο ένα. Τρόποι ἀναγωγῆς των πολλών στο ένα: από την πολλαπλότητα στην ενότητα • από την πολυμορφία στην ενιαία μορφή • από τα πολλά μέρη στο όλον.

Ζ. Το «παράδοξο του Μένωνα»: Το λεγόμενο 'παράδοξο της γνώσης' συνιστά στην πραγματικότητα παράδοξο της έρευνας. Το παράδοξο υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει πραγματικά γόνιμη έρευνα διότι

(α) είναι αδύνατον (ή χωρίς λόγο) να ερευνούμε κάτι που γνωρίζουμε ήδη

(β) είναι αδύνατον να ερευνούμε κάτι που δεν γνωρίζουμε

Το 2ο σκέλος του παραδόξου είναι αυτό που ενδιαφέρει τον Πλάτωνα, όπως και τον Αριστοτέλη. Αποδέχονται και οι δύο ότι η γνώση χτίζεται πάνω σε πρότερη γνώση - δεν υπάρχει γνώση απολύτως εκ του μηδενός.

Η κρίσιμη παρατήρηση του παραδόξου: ακόμη κι αν συναντήσουμε αυτό που ψάχνουμε, πώς θα αναγνωρίσουμε ότι πρόκειται γι' αυτό που ψάχνουμε; Συνεπώς, η γνώση παρουσιάζεται ως αναγνώριση.

Η. Λύση του παραδόξου: Η θεωρία της ανάμνησης.

Ο Πλάτων διασώζει τη δυνατότητα της έρευνας υποστηρίζοντας ότι, στην πραγματικότητα, η έρευνα στηρίζεται στην προσπάθεια ανάμνησης αυτών που ήδη ξέρουμε. Το ζήτημα είναι, βέβαια, να ορίσουμε με ποιαν ακριβώς έννοια ξέρουμε κάτι «ήδη». Η θεωρία της ανάμνησης παρουσιάζει την έρευνα ως προσπάθεια αναγνώρισης.

Πρόβλημα: Η θεωρία της ανάμνησης παρουσιάζεται με τρόπο μυθολογικό. Δεν τεκμηριώνεται. Κυρίως, όμως, φαίνεται περίεργο να αναγνωρίζουμε όλα τα επιμέρους πράγματα. Σε μεταγενέστερους διαλόγους ο Πλάτων φαίνεται να εννοεί ότι διαθέτουμε εκ των προτέρων τους όρους εκείνους που επιτρέπουν τη γνώση.

Θ. Η ανάμνηση δεν οδηγεί αυτομάτως στην επιστήμη. Διαφορά μεταξύ ορθής/αληθούς δόξας (85 c) και επιστήμης (85 d). Ποιά η σχέση επιστήμης και γνώμης;

97 d: «τιμιωτέρα ή επιστήμη;»

97 e-98 a: «αίτιας λογισμός»

Η μετάβαση από την ορθή δόξα στην επιστήμη απαιτεί την σύνδεση των γνωμών με τρόπο ώστε να αποκτήσουν σταθερότητα.

I. Υποθετική μέθοδος: 86 c-87 d, 89 a-d.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελένη Περδικούρη, 2015. «Η γνώση και το πραγματικό στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/PHIL1869/>

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ